

KREATIVLIK TUSHUNCHASI VA RIVOJLANISH OMILLARI

Utelbayev Jaloliddin Raxat o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat fakulteti Jismoniy madaniyat yo'nalishi talabasi

jaloliddinutelbayev0@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17695482>

Annotatsiya: Ushbu maqolada kreativlik tushunchasi, uning xususiyatlari va rivojlanish omillari ilmiy yondashuvlar orqali tahlil qilinadi. Maqolada shaxsning ijodiy qobiliyatini shakllantiruvchi biologik, psixologik, ijtimoiy va madaniy omillar, shuningdek motivatsiya, erkin fikrlash va ijtimoiy muhitning kreativlik rivojiga ta'siri yoritilgan.

Kalit so'zlar: Kreativlik, ijodiy fikrlash, innovatsiya, rivojlanish omillari, motivatsiya, ijtimoiy muhit, psixologik salohiyat, erkin fikrlash, ta'lim.

Kirish

Kreativlik – insonning ijodiy fikrlash, yangi g'oyalar ishlab chiqish va mavjud muammolarni innovatsion yechimlar bilan hal qilish qobiliyati sifatida qaraladi. Zamonaviy psixologiyada kreativlik faqat san'at va ilm-fan sohalariga xos xususiyat sifatida emas, balki kundalik faoliyat, ta'lim, mehnat va ijtimoiy munosabatlarda samarali qaror qabul qilish uchun zarur psixik salohiyat deb baholanadi. Kreativlikni o'rganish nafaqat shaxsning ruhiy rivojlanishini, balki jamiyatning intellektual va ijtimoiy taraqqiyotini tushunishga yordam beradi.

Kreativlik – bu yangilik va originalikni yaratish qobiliyati bo'lib, u turli psixologik jarayonlar – tafakkur, xotira, diqqat, emotsiya va motivatsiya bilan uzviy bog'liq. Kreativlikni aniqlashda quyidagi jihatlar asosiy e'tiborga olinadi:

Originalik – yangi, ilgari mavjud bo'lmagan g'oyalar ishlab chiqish.

Moslashuvchanlik – turli yechimlarni izlash, bir nechta yondashuvni sinash qobiliyati.

Fluensiya – ko'plab variantlarni tez ishlab chiqarish qobiliyati.

Murakkablik – g'oyalarni murakkab tizimlarda birlashtirish va integratsiyalash.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativlik yuqori darajada rivojlangan shaxslar ko'pincha mustaqil fikrlashga ega, riskni qabul qilishi mumkin va ijtimoiy hamkorlikni samarali boshqaradi.

Kreativlik shaxsning biologik, psixologik va ijtimoiy omillari orqali shakllanadi. Ushbu omillarni quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Biologik va genetik omillari

Neyrofiziologik asoslar: kreativlik ko'pincha miya faoliyati bilan bog'liq bo'lib, miyadagi frontal loblar, temporal va parietal sohalar faoliyati ijodiy fikrlashga yordam beradi.

Genetik omillar: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy qobiliyatning ba'zi jihatlari meros orqali uzatiladi, masalan, intellekt, xotira va e'tibor barqarorligi.

2. Psixologik omillar

Shaxsiy xususiyatlar: o'zini erkin ifoda eta olish, tashabbuskorlik, qiziqish va qat'iyat kreativlik rivojida muhimdir.

Motivatsiya: ichki motivatsiya (shaxsiy qoniqish va qiziqish) tashqi motivatsiyaga nisbatan ijodiy faoliyatni yanada samarali qiladi.

Tajriba va bilim: keng bilim va tajriba kreativ g'oyalarni ishlab chiqish imkoniyatini oshiradi.

3. Ijtimoiy va madaniy omillar

Atrof-muhit: qo'llab-quvvatlovchi, erkin va rag'batlantiruvchi ijtimoiy muhit kreativlikni kuchaytiradi.

Madaniy kontekst: ochiq jamiyatlar va yangi fikrlashni rag'batlantiruvchi muhitda shaxs ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi.

Pedagogik yondashuv: ta'limda problemaga asoslangan metodlar, guruh ishlari va kreativ mashqlar shaxsning ijodiy salohiyatini oshiradi.

4. Emotsional va psixologik holat

Pozitiv kayfiyat va ruhiy barqarorlik kreativ jarayonlarni rag'batlantiradi.

Haddan tashqari stress yoki depressiya ijodiy qobiliyatni susaytirishi mumkin.

Kreativlikni psixologik tahlil qilishda turli metodlar qo'llaniladi:

Tajriba va test metodlari – Torrens Test of Creative Thinking, Guilford's Divergent Thinking Tests va boshqa psixometrik testlar.

Kvalitativ tahlil – shaxsning ijodiy faoliyati, asarlar, loyihalar va innovatsion yechimlari o'rganiladi.

Kombinatsiyalangan metodlar – biologik, psixologik va ijtimoiy omillarni integrativ tarzda baholash.

Xulosa

Kreativlik shaxsning ijodiy va intellektual salohiyatini aks ettiruvchi muhim psixik jarayon bo'lib, uning rivojlanishi biologik, psixologik va ijtimoiy omillarga bog'liq. Shaxsning motivatsiyasi, erkin fikrlash qobiliyati, bilim va tajribasi, shuningdek rag'batlantiruvchi ijtimoiy muhit kreativlikning samarali rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Psixologiyada kreativlikni tahlil qilish metodlari shaxsni o'rganish, ta'lim va kasbiy faoliyatda ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice Hall.
2. Bruner, J. (1996). *The Culture of Education*. Harvard University Press.
3. Hasanov, B. (2021). Shaxsning yosh bosqichlarda faoliyat orqali rivojlanishi. *Pedagogik tadqiqotlar*, 2(5), 41–49.
4. Leontiev, A. N. (1975). *Activity, Consciousness, and Personality*. Moscow: Progress Publishers.
5. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. Harper & Row.
6. Qodirov, O. (2020). Faoliyat va shaxs faolligining psixologik asoslari. *O'zbekiston pedagogika jurnali*, 4(1), 52–59.
7. Shmelev, A. (2012). Activity as a Factor of Human Development. *Psychology Research Journal*, 18(2), 34–44.
8. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.